

Pri vejici malo moti premajhna medsebojna povezanost posameznih velikih skupin in preveliko število paragrafov in podparagrafov in točk in *Pomni*-jev. Namesto da razpravljamo o vejici posebej, kadar »ločuje samostojne izraze, ki niso pravi stavčni členi« (zvalniki, samostojni miselni prislovi in vprašalnice, izrazi, ki izrečeno misel povzemajo, popravljajo, dopolnjujejo ali pojasnjujejo, samostojno rabljeni medmeti — vse str. 102), bi kazalo povedati kako splošno pravilo: Npr.: Z vejico ločimo vse priredne dele kakršnegakoli stavka: oče, mati, sin; oče je bral, mati je zbiral fižol, sin je bil v hlevu; (premišljal je), kako ga ima rada, kako skrbi zanj, kako mu streže. Drugo tako splošno pravilo bi bilo, da vejica loči posamezne stavke zloženega stavka. In da se ne bi lovili, bi bilo kar tu treba precizirati, da so stavki tudi tako imenovani zvalniki, samostojni medmeti, prislovi, izrazi, ki izrečeno misel povzemajo, pa še pristavki in vrinjeni stavki. Tema dvema splošnima zakonoma sledi pripomba, ki ju omejuje:

1. V prirednostih pred vezalnimi *in, pa, ter, ne -ne, niti* — *niti* in ločilnim (*ali*) — *ali* vejice ne stavimo.

2. Če prideta drug ob drugega dva veznika, med njima vejice ne pišemo, naslanjajoč se pri tem na izgovor, ki med njima ne pozna premora (pri normalnem govorjenju seveda). Tako pišemo tudi ponovljene izraze brez vejice, če jih v govoru ne ločimo s premorom.

3. Zapomni si, da pišemo: V Kranju, 13. X. 1965.

To je vse. Že iz povedanega se vidi, da se tudi v nekaterih podrobnostih potegujem za spremembe. Ena takih je želja, da se vejica ne piše med nadrednim in podrednim veznikom: tako bi se sedanje *da, ker* izenačilo z *in ker* (Ss. 1964, str. 103 oz. 104). To se nanaša seveda tudi na zvezo prislov + veznik (češ *da, že ko*). Tako bo pravopis vernejša podoba izgovora, kot je sedaj, pa tudi bolj preprost bo.

In še eno. Pravopis piše: *Naš največji pesnik France Prešeren* brez vejice, toda: *France Prešeren, naš največji pesnik*. Ali v govoru ni oboje razčlenjeno na istem mestu? (Drugače je samo pri skrajno reduciranem gradivu: *pesnik Prešeren* — *Prešeren, pesnik*, čeprav tudi tu ni nemogoče *pesnik, Prešeren*.) Mislim, da je treba dovoliti tudi pisavo *Naš največji pesnik, France Prešeren*, kadar nam je ime *pristavek*. S tem bi bilo poenostavljeno in bliže govoru.

Slovenska slovnica 1964 v primeri s svojo prednico 1956 v bistvu ni napredovala — torej je nazadovala. Opravičila za to ima manj, kakor sama meni. Škoda, ki jo imamo zaradi tako silno pomanjkljive vodilne slovenske slovnice, je večja, kot kdo misli: površne, nepopolne in napačne ugotovitve se iz nje širijo v osnovnošolske učbenike in v splošno jezikovno zavest Slovencev: tudi zaradi tega smo tako slabo pismeni. — Tako o drugih učbenikih slovenskega knjižnega jezika kakor o splošni pismenosti bi kazalo v kratkem še kaj napisati.

Jože Toporišič

MIHAILO STEVANOVIĆ, SAVREMENI SRPSKOHRVATSKI JEZIK BEOGRAD, NAUČNO DELO, 1964, 696 STRANI

Južni Slovani, predvsem Slovenci, smo nekoč veljali za narod slovničarjev. To je bilo takrat, ko se je vsak naš izobraženec iz rodoljubja ubadal tudi z jezikom. Zares velikih slovničarjev znanstvenikov, ki bi raziskovali zakonitosti jezika in usmerjali njegov razvoj v knjigi, pa je bilo prav malo, manj kakor bi jih potrebovali. Redke so torej slovnice naših dveh jezikov, slovenskega in srbskohrvatskega. Znanstvene slovnice, ki bi zanesljivo odgovarjala na manj jasna vprašanja o jeziku, še nimamo. Na srbskohrvatskem jezikovnem ozemlju je nad šest desetletij veljala za jezikovni kodeks Maretičeva *Gramatika i stilistika hrvatskoga ili srpskog književnog jezika*, ki je izšla 1899. leta in nato še dvakrat v ponatisu, namreč 1931 in 1963. Če pripomnim še to, da so pri Hrvatih v celoti, pri Srbih pa deloma vse šolske gramatike zadnjih šestdesetih let več ali manj natančno prirejene po Maretičevi *Gramatiki*, in da se na Slovenskem že nekaj desetletij prenavlja Breznikova *Slovenska slovnica*, potem je jasno, kako je z »narodom slovničarjev«. Poudariti pa je treba tudi to, da je Maretičeva *Gramatika* že ob prvi izdaji le deloma ustrezala svojim jezikovnim in slovničarskim nalogam. Ker je uveljavljala predvsem idejo o enotnem srbskohrvatskem knjižnem jeziku, ni prikazovala jezika v njegovi

celoviti podobi, niti ni pretresala problemov iz jezika kot celote, kajti v želji, da bi kar najpopolneje dosegla svoj cilj, se je naslonila izključno na gradivo Vukovih spisov in zbirki ljudske poezije.

V konceptu in izvedbi je naredila velik korak naprej gramatika beogradskega slavista akademika Mihaila Stevanovića, ki je pred nedavnim izdal prvi del svoje v dveh delih zasnovane knjige *Savremeni srpskohrvatski jezik*.

Prvi del obsega: I. Uvod s kratkim crisom dialektov in z zgodovino knjižnega jezika (str. 1—54), II. Fonetiko z osnovami akcentologije (55—126), III. Morfologijo (163—400), IV. Besedotvorje (401—624) in V. Register (625—692), ki omogoča hitro orientacijo po bogatem gradivu. V II. delu bo avtor obravnaval sintakso.

Akademik Stevanović je zapustil metode Maretićeve *Gramatike* in prikazal današnjo teorijo in prakso knjižnega jezika, kakor se odraža pri Srbih in Hrvatih. To nam kaže že naslov knjige (*»Savremeni srpskohrvatski jezik«*) s podnaslovom: *»gramatički sistemi i književnojezička praksa«* — še natančneje pa nas o tem poučuje vsebina knjige. *Savremeni srpskohrvatski jezik* obravnava torej gramatično strukturo sodobnega srbsko-hrvatskega knjižnega jezika. Ob upoštevanju srbske in hrvatske pisane besede zadnjih sto let postavlja norme današnjemu pisanju.

Avtor se v predgovoru opravičuje, ker samo v izjemnih primerih navaja znanstveno literaturo. Delo je po njegovih besedah namenjeno predvsem študentom slavistom in pa laikom, ki v slovnici iščejo le informacije in podatke, ne zanima pa jih utemeljevanje znanstvenih trditev. Vendar pa iz avtorjevih citatov med tekstom, razmeroma redkih, vidimo, da je pisec uporabljal strokovne in znanstvene revije, kot so *Naš jezik*, *Jezik*, *Južnoslovenski filolog*, *Pitanja savremenog književnog jezika*, *Filologija* — in nadalje, da se je naslonil na strokovno literaturo v raznih zbornikih, na znanstvena dela naših najvidnejših lingvistov, predvsem A. Belića, in končno na gradivo za slovar Akademije znanosti v Beogradu. Dokumentacijo jezikovne prakse je jemal iz srbskih in hrvatskih pisateljev zadnjih sto petdesetih let, iz spisov Vuka Karadžića, Branka Radičevića, Petra Petrovića Njegoša, Vojislava Ilića, Petra Kočića, Iva Andrića, Mihaila Lalića, Dobrice Čosića, Vjenceslava Novaka, Miroslava Krleža, Vjekoslava Kalebca itd.

V uvodu nas avtor seznaja z odnosom srbskohrvatskega jezika do drugih slovanskih jezikov, nato pa nekoliko podrobneje razpravlja o dialektični razčlenjenosti srbohrvaščine. Dominantno vlogo igra štokavska dialektična skupina, v njej hercegovsko-šumadijski govori. Omenjeni sta tudi ostali dve skupini dialektov: čakavska in kajkavska, o katerih pa pozneje v slovnici ni več govora niti kot o pospeševalnem, niti kot o zaviralnem momentu v oblikovanju knjižnega jezika. Da so karakterizacije posameznih govorov in dialektičnih skupin precizne in pravilne, se razume, saj je avtor v prvi vrsti dialektolog. Nato govori o zgodovini knjižnega jezika, ki se je začel oblikovati v različnih literarnih in kulturnih središčih, na štokavskem, čakavskem in kajkavskem jezikovnem področju (Bosna, Dubrovnik, Slavonija, Vojvodina, fevdalna Srbija, Črna gora, Hrvatsko primorje, srednja Dalmacija, Istra, Zagreb s kajkavskim zaledjem), torej v različnih razmerah in pogojih in na jezikovno neenakem ozemlju, pri Hrvatih v glavnem iz nižjih socialnih plasti in iz jezika, kakor ga je govorilo preprosto ljudstvo, pri Srbih pa, kjer so bile politične in socialne razmere povsem drugačne, iz družbenih vrhov. Tako je pri Srbih literarni cerkvenoslovanski jezik, naslonjen na fevdalno družbo, do srede 19. stoletja več ali manj zaviral razvoj kulture v nacionalnem jeziku. Ta trditev ne velja za ljudsko poezijo, ki je nastajala v nižjih družbenih plasteh.

Poleg pomena, ki ga ima Vuk Karadžić za uveljavitev »prostonarodnega« jezika (kakor je imenoval govorico kmečkega prebivalstva po Hercegovini, Bosni in zahodni Srbiji) kot literarnega jezika, ki je bil demokratično nasprotje aristokratski, neljudski cerkveni slovanščini, je zlasti poudarjena misel, da je ljudska poezija stoletja oblikovala in končno tudi izoblikovala literarni jezik, ki je bil sposoben prevzeti nalogo kulturnega občila pri porajajočem se meščanstvu. Zato je Vuk v nekaj desetletjih lahko dosegel to, kar se je pri večini evropskih narodov oblikovalo v stoletnem procesu. Ker je novejša doba natančneje raziskala Vukovo vlogo v srbskem in hrvatskem kulturnem življenju in korigirala še nekatere romantične poglede na velikega jezikovnega reformatorja in kulturnega revolucionarja, je tudi Stevanović poudaril več novih misli in ugotovitev, posebno pa vlogo »hercegovskega« narečja v odnosu do vojvodinskega. Srbski knjižni jezik je bil v času Moderne stilistično pod občutnim vplivom francoskih pesniških šol. Sledovi tega vpliva še danes niso čisto eliminirani.

Fonetika je obdelana na petindevetdesetih straneh. Poglavju o fonetiki so priključene pripombe o razlogovanju (str. 152—156) in o knjižnem akcentu (156—162). Pisec govori o fonetiki sistematično in jasno. V interpretacijah glasovnih pojavov pa je na-

letel na velike težave, kajti kdo lahko po deskriptivni metodi zadovoljivo in povsem razumljivo razloži današnje fonetične rezultate praslavanske palatalizacije in sibilizacije? To je težka naloga! Priznati je treba, da je obseg sibilizacije zelo natančno določen. Podani so tudi primeri, ko je sibilizacijo izpodrinila revelarizacija. Le izrazi »meki« in »tvrđi« soglasniki mi niso všeč. Z izrazi »palatalni« in »nepalatalni« soglasniki je veliko bolj jasno določeno mesto artikulacije in s tem tudi narava teh soglasnikov. Na str. 119 beremo, da ni čisto jasno, zakaj so nastale prevojne alternacije. Odgovor bi se glasil: prevoj je posledica akcentsko-kvantitativnih sprememb v kategorijskem smislu. Z ozirom na Maretičevu *Gramatiko* so v Stevanovičevi knjigi znanstveno veliko natančnejše povedani ne le posamezni rezultati, temveč tudi strokovni termini. Maretičevi »gurali« *k g h* (pod vplivom neslovanskih slovnic) so tu popravljeni v zadnjenebne soglasnike ali velare. Pri obravnavanju različnih fonetičnih pojavov se pisec opira tudi na bogat dialektološki material. Zelo so uspešna poglavja o soglasniku *h* in o vokalizaciji soglasnika *l*, ki je v srbohrvaščini prav tako zapletena kakor v slovenščini. Če se srbsko-hrvatski slovnica v tem vprašanju vendarle lažje izmota kakor njegov slovenski sotrpin, je to zato, ker je srbskohrvatski knjižni jezik še manj historično obarvan.

O akcentu se govori samo načelno. Tudi tu je avtor naletel na velike težave, ker je pač težko podati jasno podobo o nastanku današnjega štiriakcentnega sistema, če interpret pri razlagi ne more porabljati historičnega ilustrativnega materiala. Rastoče intonacije na splošno, zlasti pa karakteristične rastoče intonacije v turških izposojenkah bi bilo lažje razložiti, če bi bralec poznal dvoakcentni sistem padajočih intonacij v starem jeziku. Akcentska struktura turških izposojenk bi pozornemu bralcu povedala, da so te besede prišle v srbskohrvatski jezik (štokavska narečja) pred štokavskim prenikom akcenta, torej pred 16. ali 17. stoletjem, ko se je ta proces v štokavščini začel. Ta ugotovitev je zanimiva, kajti bolgarščina na primer ima tudi mlajše turške izposojenke, kot nam kažejo fonetični in akcentni kriteriji. Razloček med imenovanimi izposojenkami v enem in drugem jeziku je mogoče pojasniti z geografskimi, političnimi in sociološkimi momenti.

O naglasu v posameznih besednih vrstah se dovoli podrobno razpravljati na določenih mestih v morfologiji. Pri tem želim poudariti, da pisec ob tradicionalnem Vukovem in Daničičevem akcentu govori tudi o moderni akcentuaciji knjižnega jezika. Problem nove akcentuacije je pri Srbih in Hrvatih že desetletja aktualen, ali drugače povedano, modernizirana akcentuacija je že dolgo stvarnost v knjižnem jeziku, posebno v vzhodnih krajih, slovnica pa si niso upali prelomiti z vukovsko tradicijo. *Pravopis* 1960 je sicer nakazal nekatere akcentske dublete, toda samo v ločenih besedah (npr. *gradova*, s tradicionalnim dolgim rastočim akcentom na predzadnjem zlogu ali z modernjšim, mlajšim kratkim padajočim akcentom na prvem zlogu od začetka besede; *gradovima*, s kratkim rastočim akcentom na drugem ali s kratkim padajočim akcentom na prvem zlogu od začetka besede itd.), o akcentnih dubletih v besednih zvezah pa *Pravopis* ne govori. Tudi dosedanje slovnične se tega vprašanja izogibajo. *Savremeni srpskohrvatski jezik* razpravlja tudi o problemu prenosa padajočega akcenta na proklitike, torej o prenosu, ki je v modernem knjižnem jeziku, kakor se govori v vzhodnih krajih, dosleden samo še v prislovnih zvezah (npr. *kod kuće*, s kratkim rastočim akcentom na predlogu; *na pamet*, s kratkim padajočim akcentom na predlogu; *uzbrdo*, s kratkim padajočim akcentom na prvem zlogu itd.), možna pa je tudi še klasična, vukovska akcentuacija z doslednim prenosom padajočih akcentov na proklitike v vseh primerih.

Dual kot gramatična kategorija se v srbskih in hrvatskih slovnicah komajda še omenja. Mislim, da se pomen duala podcenjuje. Relikte duala srečujemo še v zvezi števnikov 2—4 s samostalniki moškega in srednjega spola ter v njihovem pridevniškem delu povedka (dva su došla), v obliki: nekolika druga, v »iregularnih« genitivih plurala: ruku, gostiju, očiju ter v pluralnih sklonih ženama itd. V takó temeljito slovnico, kakor je *Savremeni srpskohrvatski jezik*, bi spadala tudi informacija, da je od vseh srbskohrvatskih dialektov najtemeljiteje likvidirala dual kajkavščina, kjer ni niti sledu več o dualu, kar je toliko bolj zanimivo, če pomislimo, da je na najbližjem sosednem ozemlju v Prekmurju in na vzhodnem Štajerskem dual ohranjen še v praslavanski konsekvencnosti.

Stevanovičeva knjiga odlikuje tudi precej dosledna raba domače slovniške terminologije. Domača in enotna terminologija je eno od težjih vprašanj srbske in hrvatske lingvistike, vprašanje, ki ga je *Pravopis* 1960 načel, ni ga pa rešil. Tu bodo potrebni še veliki napor, preden bo skupna in domača terminologija zares končana, kajti v preteklosti sta obe nacionalni enoti izgrajevali vsaka svojo terminologijo, vsaka na lastni tradiciji, in sicer Srbi na cerkvenoslavski, Hrvati pa na klasični in moderni slovanski

osnovi. Obe terminološki smeri se nenehno približujeta. Vukovih slavizmov: pisme, pismenica, glasoudarenije, ime sušestvitelno, sprezanije, sklonenije itd., pa tudi terminologije Babukićeve slovnice že davno ni več, vendar še slovničarjem ni uspelo, da bi poleg internacionalne ustvarili tudi domačo in za obe nacionalni skupini enotno terminologijo.

Kakor v fonetiki tako so tudi v morfologiji Stevanovićeve informacije natančne in zanesljive. Primerjajmo samo, kako je npr. akuzativ edn. samostalnikov moškega spola v tej knjigi veliko natančneje opisan kakor v dosedanjih slovnica. Primeri, ki potrjujejo definicije, so vzeti iz sodobnega živega jezika, ne pa morda iz ljudske poezije ali iz tekstov starejših avtorjev. Tudi vokativ ednine moških in ženskih samostalnikov je vzorno obdelan, s sodobnim jezikovnim materialom in na primerih, ki se v jeziku zares rabijo. O instrumentalu ednine samostalnikov moškega spola se je v dosedanjih slovnica razpravljalo shematično, na nekaj primerih, pri čemer je ostala vrsta odprtih vprašanj morfološkega ali akcentološkega značaja. Da se je pisec lahko odmaknil od shematiziranih pravil, je moral raziskati dolgo vrsto jezikovnih spomenikov. V naši knjigi beremo tudi natančnejša določila, kako so se v srbskohrvatski knjižni jezik vključila tuja imena, slovska in neslovska (pri tem so žal izostala slovska imena, npr. Prešeren, Kastelic, Valjavec, Funtek, Kranjec, Vodušek itd.) ter tujske na splošno (žiri, bife, biro itd.). S tem si je utrla pot v našo lingvistiko pojmovanje, da so tujske organski del našega besedišča in naše jezikovne strukture.

Tako spremljamo avtorja pri njegovem razpravljanju o deklinaciji samostalnika in pri interpretaciji ostalih besednih vrst. Pri tem beremo vrsto dopolnitev, preciznejših določil in novih ugotovitev. Avtor se pogosto sklicuje na dialektični material in na literarne spomenike, na živi jezik in na sodobno govorno prakso. Ne ponavlja torej samo tega, kar so kodificirali slovničarji pred njim. Velik napredek te slovnice je tudi v tem, da se je pogumno odtrgala od tradicije in pokazala stvarni knjižni jezik našega časa. Kjer živé dubletne oblike, dialektične ali knjižne, jih slovnica navaja brez pridržka ter ocenjuje njihovo upravičenost in porabnost. Doslej so se učbeniki zaradi nezadostnega poznavanja materiala in problemov, pa tudi iz raznih drugih razlogov, najpogosteje v težnji po unifikaciji knjižnega jezika, izogibali zgoraj omenjene prakse. Če so navajali dublete, je poleg zelo frekventne oblike stala prav redka oblika kot čisto enakopravna, brez informacije, katera je uporabnejša, katera služi le kot stilizem ali podobno, na primer instrumental ednine i-osnov, genitiv množine -u oz. -iju itd.

Posebno vrednost daje knjigi nenehno opozarjanje na dublete in sintaktične rabe, ki so udomačene v vzhodnih ali zahodnih krajih. To so dragocene informacije za tiste, ki jim srbohrvaščina ni materin jezik in ki niso imeli priložnosti, da bi si utrdili svoje znanje jezika v določenem kulturnem središču. S takimi opozorili pisec ponekod dopolnjuje morfološko zgradbo srbskohrvatskega knjižnega jezika, ponekod pa prehaja že v sintakso, ki jo bo kot sistem obdelal v II. knjigi.

Maretićeva slovnica je od besednih vrst najpodrobneje obdelala samostalnik in glagol, določila o pridevniku pa so bila precej ohlapna. Tudi drugih besednih vrst se je Maretić le bolj dotaknil, kakor pa jih temeljito obdelal. Stevanović je zelo podrobno definiral morfološko strukturo pridevnika, obenem pa tudi določil sintaktično službo nedoločnih in določnih pridevnikov v knjižnem jeziku. Osvetljeni so hkrati primeri, ki so bili doslej zaradi pomanjkljivih raziskav nejasni, ali pa gramatika iz tega ali onega razloga o njih sploh ni govorila. Pisec jasno ocenjuje frekventno, redko ali čisto nenaavadno, samo še na ljudsko poezijo omejeno rabo nedoločnega pridevnika v odvisnih sklonih, ki je zlasti v vzhodnih krajih čezdalje bolj redka.

O zaimkih se razpravlja na štiridesetih straneh. Na primeru *što: šta* je pisec pokazal, kako malo je starejša lingvistika zmogla v svojih interpretacijah. Maretić je delal zaključke na podlagi jezika ljudske poezije, torej na podlagi omejenega gradiva, sodobni lingvist pa se lahko opre na bogat material v umetni literaturi, ki idejno in formalno veliko več nudi kakor ljudska poezija. Knjižni jezik je danes obvladal vse veje javnega življenja, umetnost in znanost, gospodarstvo in politiko. Lingvistična znanost je podrobno osvetlila vrsto vprašanj, ki za starejšo generacijo še vobče niso bila vprašanja, ali pa so bila nerešljiva vprašanja. Zato jih Maretić, predstavnik starejše lingvistične generacije, ni vnašal v svojo slovnico. Razen tega je imel Maretić pred očmi določen cilj: uveljaviti enoten knjižni jezik za Hrvate in Srbe. Neljubo mu je bilo vse, kar je to enotnost motilo. Nadaljnjih šestdeset let se slovničarji z izjemo A. Belića, ki je probleme reševal po svojih znanstvenih interesih, niso kdove kako oddaljevali od Maretićevih norm, pa tudi ne od Maretićeve tendenčnosti, za takrat zdrave, razumne in zelo potrebne tendenčnosti. Medtem je knjižni jezik prerasel vso normativnost, kakor

se je izoblikovala ob koncu 19. stoletja. Stevanovičev *Savremeni srpskohrvatski jezik* upošteva strokovno razmeroma bogato literaturo. Tako je torej to delo dohitelo čas, v katerem živi knjižni jezik. Pojasnilo je vrsto problemov, ki so ločili »hrvatski« in »srbski« knjižni jezik ter potrdilo staro resnico, ki jo je Maretič bolj slutil kakor nazorno videl, namreč, da gre za povsem enoten knjižni jezik, ki nikakor ne dopušča dveh lingvističnih interpretacij, kvečjemu dve kulturni niansi. Pomen Stevanovičevega dela torej ni zgolj filološko-lingvističen, temveč je obenem nacionalen in kulturn.

Ob vsej temeljitosti razlag in definicij pa pogrešam kakor v tej knjigi tako na splošno v naši lingvistiki kompleksnega obravnavanja južnoslovanskih jezikovnih problemov. Kompleksni način dela bo po moji sodbi čezdalje bolj aktualen. Mislim, da ne more biti dobre srbskohrvatske lingvistike brez poznavanja slovenskih jezikovnih problemov. Enako velja, da se slovenska lingvistična znanost lahko koristno oplaja predvsem z rezultati srbskohrvatskega jezikoslovja.

Tudi pri zaimkih beremo več novosti: poleg kratkih rastočih akcentov so v odvisnih sklonih: mene meni, tebe tebi priznani tudi kratki padajoči akcenti; nadalje se srečujemo z novimi termini: odrične zamenice, opšta ili određena zamenica, natančno je razmejena pronominalna deklinacija od adjektivne itd.

Poleg dublet, ki se že desetletja v pogovornem in knjižnem jeziku v resnici porabljajo in torej niso nikake redkosti, čeprav jih slovnice ne omenjajo, pa *Savremeni srpskohrvatski jezik* obravnava tudi jezikovne posebnosti, ki so danes še prave kuriozitetle in bodo kuriozitetle najbrž tudi ostale. Takšna je npr. raba akuzativa ednine moškega spola pridevnškega zaimka (in potem tudi pridevnika, čeprav to na svojem mestu ni omenjeno), kadar stoji namesto samostalnika, ki pomeni nekaj živega. Kakor v slovenščini na splošno, tako se je tudi v srbohrvaščini začel zaimek in pridevnik v taki funkciji enačiti z genitivom: Novac *kojega* sam iz Zagreba ponio nije mogao dugo trajati.

Beličeva delitev glagolov na vrste je v srbski lingvistiki že tradicionalna. Drži se je tudi akademik Stevanović, z manjšimi korekturami. Nastalo pa je v naši knjigi nekaj lapsusov linguae, calami in tiskovnih napak. Na str. 344 beremo: »Glagoli čija se osnova prezenta završava samoglasnikom *i* ili samoglasnikom *e* menjaju se po VI vrsti.« — V šolski izdaji slovnice istega avtorja je definicija pravilna: »Glagoli čija se osnova prezenta završava samoglasnikom *i*, a osnova infinitiva ili samoglasnikom *i* ili samoglasnikom *e* menjaju se po VII vrsti.« — Če bi pri sedanjiških osnovah *tonu-*, *brinu-*, *goni-* itd. bilo povedano, da gre za osnove s pripono, bi bilo tudi jasno, kako se imperfekt dela od sedanjiške osnove (tonjah, brinjah, gonjah itd., ton-jah...).

Kar se tiče akcenta pri glagolih, bi bilo gotovo bolj smotno, če bi avtor najprej govoril o akcentu pri glagolih na splošno, nato o akcentu glagolskih oblik (o akcentu prezenta, aorista, imperfekta, imperativa in participov) in končno o akcentskih posebnostih v posameznih glagolskih vrstah ali pri posameznih glagolih.

V zvezi *kukurekati kukuriče* (str. 372) je tiskarski škrat kombiniral dve glagolski varianti: kukurekati kukureče in kukurikati kukuriče.

Prislovi, predlogi, vezniki, partikule in medmeti so obdelani na enajstih straneh. Redke so naše slovnice, slovenske ali srbskohrvatske, ki so se oddaljile od tradicije ter te besedne vrste predstavile po svojem obsegu, nastanku in funkciji v jeziku tako, kakor zaslužijo. Zdi se, da jih slovničarji odrivajo k sintaksi, do katere pa potem ne pridejo.

Za tako pomembno poglavje, kakor je besedotvorje, srbska in hrvatska lingvistika nimata dovolj študij, da bi lahko podali večjo in temeljitejšo sintezo, kakršno ima na primer slovenska lingvistika v Bajčevem *Besedotvorju*. Akademik Stevanović se je zato naslonil na gradivo, ki ga je zbral Đuro Daničić v *Osnovah* in A. Belić v svojih predavanjih. Nadalje je porabljal material, ki je raztresen v večjih ali manjših študijah in člankih po strokovnih revijah ali pa je zakopan v bogatih zbirkah za slovar srbskohrvatskega jezika v izdaji Srbske akademije znanosti.

S trditvijo, da se v sufiksu *-gub* (npr. dvogub, trogub itd.) skriva isti koren kakor v besedi *gubica*, *gubac*, se ne strinjam. Da gre za dva različna korena, nam pove že slovenski jezik: *guba* in *gobec*; prim. tudi Mikl. EW *gub-* in *gomba*!

Pri zloženkah s predponami je avtor obdelal tudi grške in latinske predpone: *a*, *anti*, *arhi*, *inter*, *ultra*, *pro*, *ekstra*. Prav bi bilo, če bi na tem mestu obravnaval še *hiper*, *super*, *sin* itd., saj se le-te porabljajo prav tako pogosto kakor one prve.

Od formantov, s katerimi delamo samostalnike, naj omenim samo format *-la*: sila, vila, žila itd. V družbi besed slovanskega izvora pa beremo tudi besedo *zdela*, pri

čemer avtor ni upošteval, da se je ta beseda v romanščini glasila scutella, it. scodella. Tu torej ne gre za slovanski formant -la. Isto velja za besede tujega izvora: *igalo* (gr.), *barilo* (rom.), *kančelo* (t.), *pačelo* (madž) itd., ki se ne vežejo s slovanskim formantom -lo.

Na koncu knjige so dodane še korekture tiskovnih napak, ki jih je kljub kompliciranemu tisku prav malo, kar je v prvi vrsti zasluga avtorjeva, hkrati pa tudi zasluga korektorjev in tiskarne.

Knjiga *Savremeni srpskohrvatski jezik* je plod dolgoletnega znanstvenega raziskovanja in vzgojnega dela akademika Mihaila Stevanoviča med mladimi slavisti beograjske univerze. S to široko zasnovano edicijo je izpolnjena velika vrzel v naši strokovni in znanstveni literaturi, kajti srbskohrvatski knjižni jezik je dobil realno, na sodobnih znanstvenih principih slonečo interpretacijo in resnično podobo, kakršno je ustvaril razvoj v zadnjih šestdesetih letih. Pomen dela ni samo strokoven, marveč je tudi, kot sem že poprej poudaril, tudi nacionalen in kulturn. V naslovu uporabljeni atribut »srpskohrvatski« je danes stvarnost, ne pa ideal. Profesorju Stevanoviču smo za obsežno in temeljito delo iz srca hvaležni. Želimo, da bi kmalu dokončal še sintakso, II. del svoje knjige.

dr. Janko Jurančič

DVE PISMI PETRA BEZRUČA

S slavnim šlezijским pesnikom se nisva nikoli srečala. Ves čas svojega bivanja v Pragi sem nameraval obiskati Moravsko in Šlezijo — Beskide, Opavo, Ostravo, Těšín, Kostelec na Hani in druge kraje, kjer je Bezruč živel ali pel o njih, pa mi ni nikoli uspelo. Pred vojno me je hotel peljati k »stafečku« (tako so imenovali Bezruča skoro vsi njegovi prijatelji in znanci) navdušeni zbiralec bezručian in pesnikov svetovalec docent Břetislav Pračka. Obisk je bil že dogovorjen, Bezruč naju je pričakoval, toda prav tedaj sem moral na neko drugovažno pot, in tako se mi želja, da bi se pogovoril z avtorjem *Šlezijских pesmi*, ni nikoli izpolnila.

Do pisemskega stika med nama je prišlo šele med nemško okupacijo Češkoslovaške. V mučnih in brezupnih letih 1939—1941 je češko ljudstvo črpalo moč in vero v boljšo bodočnost zlasti iz del svojih velikih književnikov in drugih umetnikov. Takrat (pozneje jim Nemci tega niso dovolili) so založbe izdajale dela Jana Nerude, Aloisa Jiráska, Svatopluka Čecha, Petra Bezruča in drugih, kakor tudi zbornike z reprodukcijami del velikih čeških umetnikov Josefa Mánesa in Mikuláša Aleša. Tudi praška založba Čin je izdala leta 1940 lepo opremljen zbornik *Bezručův hlas* s posvetilom »Českému lidu na paměť a na posilnění jeho duchovní tradice«, ki so ga uredili pisatelj Jaroslav Kratochvíl (umrl v taborišču Terezín), D. M. Pavlíček in Jaroslav Šíma. V njem je izšla tudi moja črtica *Maryčka ve Slovinsku*, z reminiscencami na gimnazijska leta, ko mi je Bezručev rojak, duhovnik na Vinici, bral *Šlezské písně*, in ko sem prevedel v slovenščino *Maryčko Magdónovo*, ne da bi poznal Albrechtov prevod, še manj seveda Gradnikov. Takrat sem prvič slišal in bral češki jezik in usoda nesrečne Magdónove hčerke me je tako prevzela, da sem se naučil pesem o njej na pamet. Bezruč je bilo moje prvo srečanje z Maryčko Magdónovo najbrž vseč, ker mi je kmalu po izidu zbornika poslal Albrechtov prevod *Šlezských pesmi* s svojim podpisom in tole pismo:

Vzácný pane, děkuji Vám za krásnou vzpomínku v památníku B. Hl. věnovanou. Šlezsko a jižní Korutany — jaké to byly osudem si podobné země. Vzpomínám, jak za mých mladších let bylo v Korutanech načítáno 100.000 Slovinců, kteří měli i vlastního poslance Gratenaura v říšské radě — a při posledním sčítání (:1930?:) pak bylo už jen 30.000! — Ještě že se jižní Štýrsko podařilo zachránit. Čítal jsem nedávno německý obrázek »Kamerad Schnürschuh«, kde je nakreslen — (: a dobře:) vítězný plebiscit v j. Korut. Znal jsem několik málo Slovinců, byli to sami milí lidé, líbil se mi vždy jejich typ — má jej Miklošič a nedávno zhoušlý Davorin Žunković.

Když vládli v bývalém Rakousku snášenliví soc. dem., bylo stipulováno v Kor. 67 něm.-slovinských škol, dětí v nich bylo 10.000. — O míru rapalském škoda, těžko a hoře mluvil. — Pozdravuji Vás ze srdce upřímného.

6. XI. 40.

P. B.¹

Ne spominjam se več, kaj sem odgovoril na to pismo; najbrž sem pesniku sporočil med drugim tudi to, katere od njegovih pesmi so bile prevedene v slovenščino in kakšen odmev so imele v naši književnosti, ker mi je pesnik kmalu nato odgovoril:

